

Oorzaken van melkprijsschommelingen in Nieuw-Zeeland

Jelle Zijlstra, Animal Sciences Group van Wageningen UR

Mark Voorbergen, Rabobank Nederland

Aart van der Ham, Landbouw Economisch Instituut van Wageningen UR

Notitie in het kader van het onderzoek "Melken in de Nieuwe Realiteit"

1. Inleiding

In 1984 is het prijsbeleid voor melk en zuivel dat de Nieuw-Zeelandse overheid tot dan toe hanteerde, in één keer afgeschaft en zijn de melkveehouders in dat land volledig en direct afhankelijk geworden van de prijs van hun product op de markt. Omdat Nieuw-Zeeland toen reeds decennialang een grote exporteur was van met name boter en melkpoeder was die markt de wereldmarkt. In de decennia na de afschaffing van het regulerende beleid is de totale melkproductie verdubbeld en daarmee is de afhankelijkheid van die wereldmarkt alleen nog maar veel groter geworden. Nieuw-Zeeland exporteert 95% van de geproduceerde melk in de vorm van goed houdbare producten. De belangrijkste eindproducten zijn daarbij vol melkpoeder (38% van de nationale melkproductie in 2006), boter, boterolie en mager melkpoeder (samen 22%) en kaas (16 %). Het zoeken naar de oorzaken van melkprijsschommelingen voor Nieuw-Zeelandse melkveehouders is daarmee vooral een zoektocht naar de oorzaken van prijschommelingen voor melk op de wereldmarkt. Daarom wordt in paragraaf 2 eerst ingegaan op die schommelingen. Vervolgens wordt in paragraaf 3 de ontwikkeling van de prijzen in Nieuw-Zeeland nader belicht en in paragraaf 4 wordt aangegeven hoe de Nieuw-Zeelandse melkveehouders hebben ingespeeld op de afschaffing van het zuivelbeleid van de overheid en welke strategieën ze in de periode daarna hebben gevolgd om hun bedrijven te ontwikkelen.

2. Ontwikkeling prijzen wereldmarkt

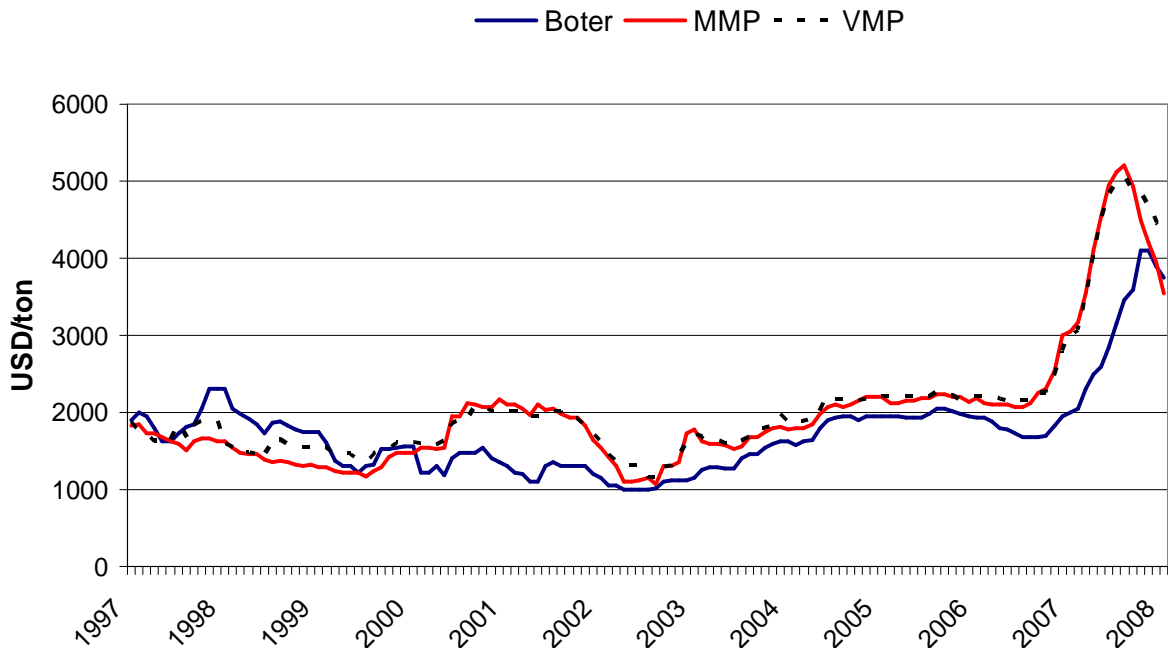
Omdat de zuivelhandel op de wereldmarkt vooral plaats vindt via de grondstoffen boter, mager melkpoeder (MMP) en vol melkpoeder (VMP) worden de prijschommelingen van die producten in de afgelopen jaren hier belicht. In figuur 1 zijn ze weergegeven.

Fluctuaties in prijzen voor de handel in zuivel op de wereldmarkt zoals die zijn weergegeven in de figuur 1 hebben te maken met zowel oorzaken aan de aanbod- als aan de vraagkant. Aan de aanbodzijde is het goed om allereerst het overschot-kenmerk van boter en mager melkpoeder te benadrukken. Beide werden tot voor kort in de EU en de VS met name extra geproduceerd in tijden van een overschot aan melk. Omdat de vraag naar melk binnen zowel de EU als de VS vrij constant was, hadden schommelingen in het aanbod van melk tot gevolg dat de overschotten werden omgezet in deze beide producten en afgezet op de wereldmarkt die daardoor de naam had vooral een overschotmarkt te zijn. Omdat deze periodiek optredende overschotten en ook tekorten veel invloed hadden op het (relatief kleine) totale handelsvolume op de wereldmarkt, leidde dat tot vrij grote prijschommelingen voor zowel boter als melkpoeder op de wereldmarkt.

Aan de vraagzijde werden schommelingen vooral veroorzaakt door de politieke en economische situatie in de belangrijkste importerende landen. In de periode 1998/1999 leidde de Azië-crisis tot een daling van de vraag en daardoor tot een daling van prijzen (figuur 1). In veel ontwikkelingslanden, en ook in opkomende economieën spelen overheidsprogramma's een belangrijke rol bij het

stimuleren of afremmen van de import van boter en melkpoeder. Deze programma's zijn vaak afhankelijk van politieke sentimenten en beschikbare financiën. Dat veroorzaakt soms fluctuaties in de vraag naar zuivel.

Figuur 1. Ontwikkeling prijzen van boter, mager melkpoeder en vol melkpoeder in de periode 1997-2008 (Bron: ZMP)

Bij marktoverschotten en dus lage prijzen ging de EU in het verleden over tot opslag (marktinterventie); bij tekorten en dus hoge prijzen tot verkoop van opgeslagen voorraden. Interventie deed zich voor ten tijde van de Azië-crisis, verkoop in de periode 2000/2001 toen de wereldvraag weer toenam. Vervolgens zorgde de als gevolg daarvan toenemende prijs voor meer aanbod vanuit Oceanië en de erop volgende uitbraak van BSE en MKZ in Europa leidde tot een daling van het gebruik van het gebruik van MMP voor veevoer zodat de prijzen toen fors daalden. In de erop volgende jaren zorgden een toename van de wereldvraag in combinatie met een afnemende groei van de productie in Oceanië voor weer licht stijgende prijzen vanaf 2003. De recente prijsstijgingen in 2006 en 2007 werden vervolgens veroorzaakt door de combinatie van sterk gestegen vraag uit opkomende economieën en enige uitval van productie door klimatologische omstandigheden in Australië (droogte) en Argentinië (overstroming). De stijging van de prijzen in 2007 betekende een forse trendbreuk. Daar waar de prijzen in het verleden globaal schommelden tussen \$ 1.000,- en \$ 2.000,-, werden in 2007 opeens prijzen bereikt die meer dan twee keer zo hoog waren. Het grote verschil in marktomstandigheden ten opzichte van eerdere jaren was dat in de toegenomen vraag niet meer kon worden voorzien vanuit opgeslagen (interventie-)voorraden uit EU en VS omdat die er niet meer waren.

Samengevat: prijsfluctuaties op de wereldmarkt zijn sterk afhankelijk van:

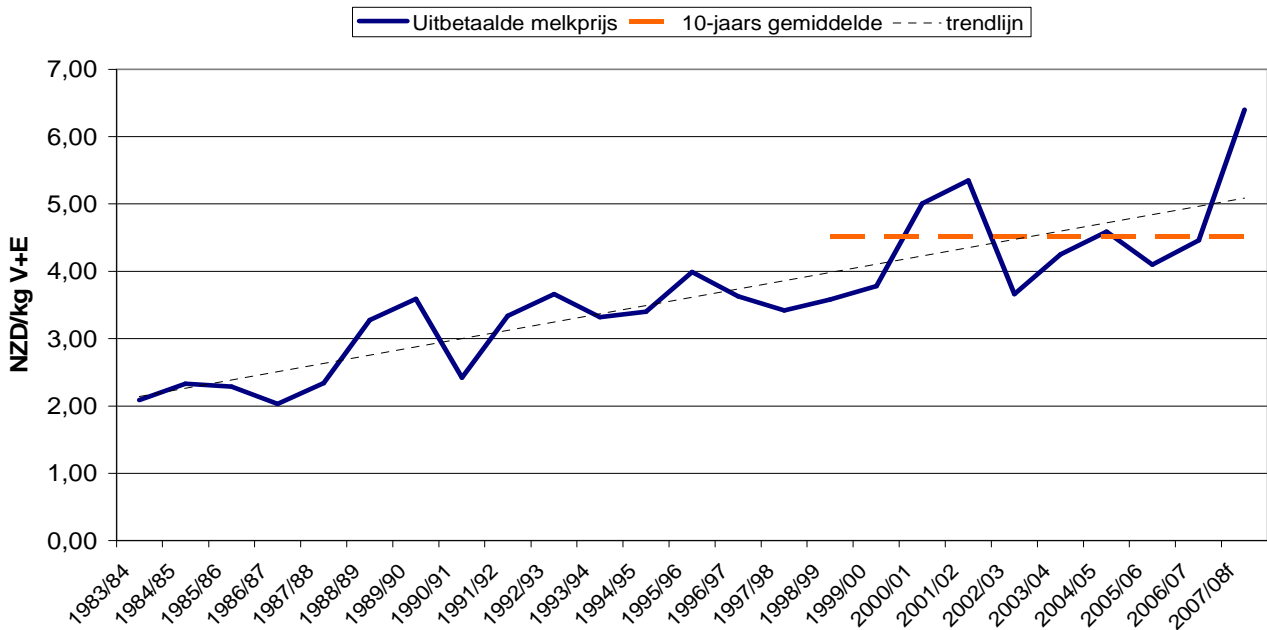
- Factoren die de vraag beïnvloeden in importerende landen (welvaart en politiek).
- Factoren die het aanbod beïnvloeden vanuit exporterende landen.

Naast uitbreiding of inkrimping van veestapels als gevolg van hoge resp. lage melkprices, hebben ook klimatologische omstandigheden invloed op het aanbod. Daarnaast speelt in toenemende mate ook de concurrentie om grond, voer en water tussen landbouwsectoren in de exporterende landen een belangrijke rol. De laatste jaren wordt dit ook versterkt door de teelt van energiegewassen.

3. Ontwikkeling melkprices in Nieuw-Zeeland

In figuur 2 is de ontwikkeling van de melkprice in Nieuw-Zeeland weergegeven in de periode vanaf 1984.

Figuur 2. Ontwikkeling van de melkprice in Nieuw-Zeeland van 1984 tot en met 2008. (Bron: LIC en Rabobank)

Toelichting op de grafiek:

- Als vuistregel voor de omrekening van de price per kg milk solids zoals die in Nieuw-Zeeland gebruikelijk is naar kg melk, kan de vermenigvuldigingsfactor 8,44¹ worden gebruikt.
- De huidige koers van de NZD is 0,54€².
- Omrekening van NZD/kg milk solids naar €/kg melk kan dus door te vermenigvuldigen met de factor 4,56 (8,44x0,54). Deze factor varieert in de loop van de tijd als gevolg van koersfluctuaties en vet- en eiwitgehalten in de melk.

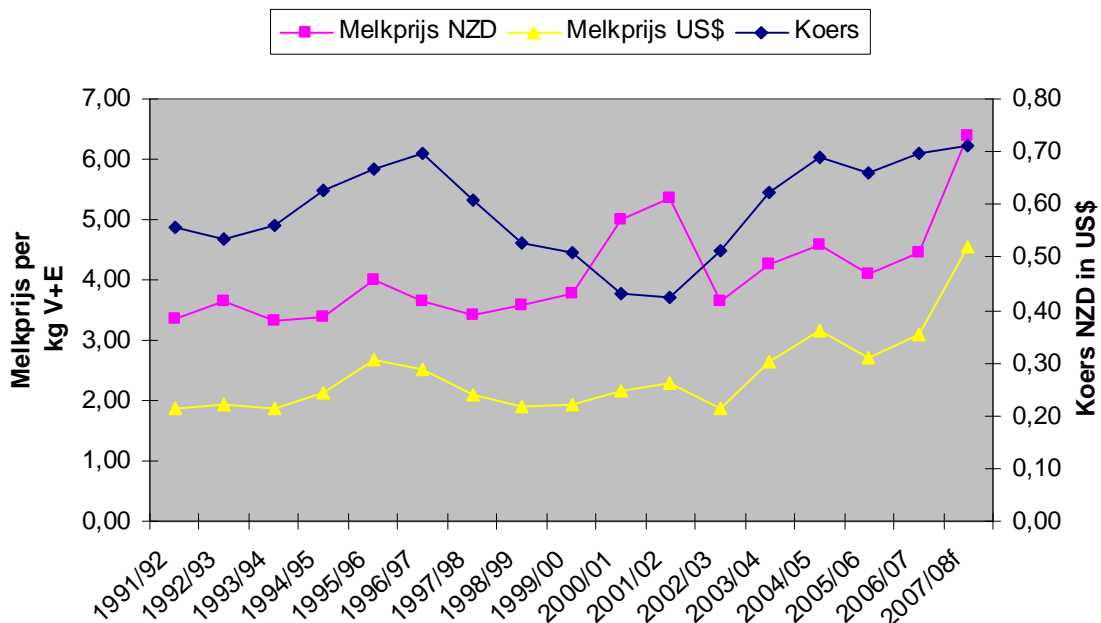
¹ Bron: Verhoudingsgetal tussen kg melk en kg vet plus eiwit op basis van statistieken in New Zealand Dairy Statistics 2006/2007 van LIC, Nieuw-Zeeland

² Bron: Het Financieele Dagblad 20 februari 2008

Twee oorzaken bepalen een groot deel van de fluctuaties in melkprijs in Nieuw-Zeeland. Dat is allereerst is het prijsverloop van melkpoeder en boter op de wereldmarkt zoals dat reeds is beschreven onder 2. De tweede factor is de fluctuatie in koers van de Nieuw-Zeelandse dollar ten opzichte van de Amerikaanse dollar. Omdat exportprijzen worden afgesproken in US\$, heeft de koers van de NZD ten opzichte van de US\$ een duidelijke invloed heeft op de uitbetalingsprijs voor de Nieuw-Zeelandse melkveehouder. Uit figuur 3 blijkt dat het verloop van de Nieuw-Zeelandse melkprijs (de rose lijn) stabielier wordt wanneer we corrigeren voor koersfluctuaties ten opzichte van de US\$. Dit levert de gele lijn op. In deze figuur valt met name het tijdvak 2000 tot en met 2002 op, waarin de NZD een koersdal had ten opzichte van de US\$. Die lage koers van de NZD heeft toen gezorgd voor een relatief hoge melkprijs in Nieuw-Zeeland. Dit werd overigens ook nog eens versterkt door hoge wereldmarktprijzen voor melkpoeder in die zelfde periode.

Om mogelijk ongunstige effecten van koersschommelingen op te vangen kan het voor Nieuw-Zeelandse melkveehouders financieel aantrekkelijk zijn om zich in te dekken tegen koersschommelingen via currency hedging. Op die manier kunnen valutarisico's verminderd worden. In Nieuw Zeeland wordt daarom ook actief met currency hedging omgegaan, zowel op het niveau van de verwerker als rechtstreeks door melkveehouders.

Figuur 3. Ontwikkeling van Nieuw-Zeelandse melkprijs in lokale valuta, in US\$ en koersverhouding tussen NZD en US\$

Bij de analyse van oorzaken van melkprijsfluctuaties in Nieuw-Zeeland spelen mondiale omstandigheden een grote rol. Locale factoren als (Nieuw-Zeelandse) weersinvloeden hebben vrijwel geen invloed op deze prijs en worden daarom in deze beschrijving niet genoemd als oorzakelijke factor. \

4. Gevolgen van afschaffen zuivelbeleid voor melkveehouders

Bij het benoemen van de gevolgen van de afschaffing van de prijsondersteuning voor melkveehouders moeten we een aantal factoren die te maken hebben met de ontwikkeling van markten sindsdien niet uit het oog verliezen. Ten eerste ging Nieuw-Zeeland over tot deze afbouw voerde op het moment dat de EU de melkquotering invoerde. Daardoor liet de EU haar aanbod naar de wereldmarkt niet verder toenemen. Ten tweede is vanaf de jaren '80 de vraag naar zuivelproducten vanuit Azië sterk gestegen. Daardoor ontstond ruimte voor de sterke uitbreiding van de productie die de Nieuw-Zeelandse melkveehouders realiseerden. De laatste factor die de toename van de Nieuw-Zeelandse melkproductie heeft gestimuleerd is de gunstige ontwikkeling van de wisselkoers van de Nieuw-Zeelandse dollar ten opzichte van de Amerikaanse dollar.

De afschaffing van de overheidsbemoeienis op de prijsvorming in de Nieuw-Zeelandse landbouw leverde een aantal duidelijke effecten op (o.a. beschreven door Van den Ham e.a., 2007). De inkomens in de landbouw halveerden en landbouwers bezuinigden sterk op hun uitgaven in een poging hun ontvangsten en uitgaven weer in evenwicht te brengen. Er werd veel nadruk gelegd op inkomensmaximalisatie en schaalvergroting werd gehanteerd als belangrijk middel om dat te realiseren. Het aantal melkkoeien per bedrijf steeg tussen 1984 en 2006 van 140 naar 320. Het percentage bedrijven daalde in die tijd met ca. 30 % (relatief geringe daling in vergelijking met Nederland). Er kwam veel nadruk te liggen op de economische efficiëntie wat o.a. blijkt uit het feit dat melkveehouders veel meer aandacht gingen besteden aan het rendement van investeringen.

Door de plotselinge verandering daalden de prijzen van grond, producten en bedrijven tot in de jaren negentig, waarna ze of stabiliseerden of weer voorzichtig gingen stijgen. Dit leidde in combinatie met een stijgende rente tot problemen bij boeren met veel vreemd vermogen (leningen), hoewel zij wel aanspraak konden maken op sociale bijstand.

5. Literatuur

- Ham, A. van den, C. Smits, B. Prins en A.C.M. Beldman, Liberalisering: van gereguleerd naar vrije markt - Inspiratie voor de Nederlandse melkveehouderij vanuit Nieuw Zeeland en Australië, LEI Den Haag, juni 2007
- Hunt, T. en H. Moynihan, Rabobank Global Focus, Dairy – Is the global boom sustainable?, Paper Rabobank, Rabobank Food & Agribusiness Research, voorjaar 2007
- LIC, New Zealand Dairy Statistics 2006-2007, LIC, Hamilton (Nieuw-Zeeland)
- Voorbergen, M., diverse interne Rabobank notities en persoonlijke mededelingen, Rabobank Nederland, 2007/2008, Utrecht
- www.prodzuivel.nl (Productschap Zuivel), bron voor de statistische cijfers, tenzij anders is aangegeven
- www.zmp.de (ZMP), bron voor statistische cijfers